डॉ. एच.एन. सिन्हा महाविद्यालय, पातूर

संकलक
डॉ. ममता इंगोले
(प्रमुख, मराठी विभाग)

शीर्षक

लोकगीते आणि लोकसंस्कृती

अभ्यासाची उद्दिष्टे

- लोकगीतांची मौखिक परंपरा अभ्यासणे
- लोकसंस्कृतीचा अभ्यास करणे
- स्त्रीसुलभ भावनांचा उलगडा करणे
- नातेसंबंधविषयक संस्कृतीचा परिचय करून देणे
- कृषिसंस्कृतीचा परिचय घडविणे
- सण-विधी संस्कृतीचा अभ्यास करणे

विषय व्याप्ती

- लोकसाहित्याचा परिचय
- लोकसंस्कृतीविषयी माहिती
- लोकसाहित्य व लोकसंस्कृती परस्पर समन्वय
- लोकगीते

विषय विवरण

लोकगीतांची निर्मितीप्रक्रिया

- **लोकगीतांचे वर्गीकरण**

अ) स्त्रीगीते ब) पुरुषगीते क) बालगीते

लोकगीते (स्त्रीगीते)

- **श्रमगीते व लोकसंस्कृती**
  (दळण-कांडण, जात्यावरच्या ओव्या, कृषिकर्म)

“शेजारीण सकू उसन्या दिना शेवया
बंधू बसले जेवाया लावीन समया
शेजारीण सकू उसन्या दिना पापुड भात
बंधवाला झाली रात देऊळगाव तालुक्यात”

(दळण–कांडण)

लोकगीते (स्त्रीगीते)

श्रमगीते व लोकसंस्कृती

“माय म्हणत्याना व्हटाला व्हाट भिडं
मावशी म्हणत्याना अंतर किती पडं
माय करता माय साकर फुटाणा
मईचे शब्द गोड, मला उठुसे वाटेना”

(जात्यावरच्या ओव्या)

लोकगीते (स्त्रीगीते)

श्रमगीते व लोकसंस्कृती

“पाऊस नवरदेव विजा याच्या करवल्या
विजा याच्या करवल्या गगनी मिरवल्या
पाऊस पडतो आला फटकारा मारत
पाठीचा बंधुराजा हारी ऊसाच्या बारीत”

(कृषिकर्म)

लोकगीते (स्त्रीगीते)

विधिगीते व लोकसंस्कृती

बाळ गं नवरदेव करवल्या दोन-तीन
नाही लागू देलं याच्या हळदीला ऊन

बाळ गं नवरदेव करवल्या बारा तेरा
नही लागू देला याच्या हळदीला वारा

बाळ ग नवरदेव परण्या निघायाची घाई
परण्या निघायाची घाई, काजळ घाले भावजयी

(हळदीची गाणी)

लोकगीते (स्त्रीगीते)

सण-विधीगीते व लोकसंस्कृती

“वाटी बाई वाटी, बेसणांची वाटी
मेल्यानं मारलं, तंबाखूसाठी
उलटली साठी लागला पाठी
घेतली काठी बाई लागला पाठी”

(फुगडी)

निष्कर्ष

१) श्रोत्यांची अपेक्षा न करता स्वतःच्या समाधानासाठी गीतगायन केले जाते.

२) स्त्रीसुलभ भावनांचा विविधांगी आविष्कार गीतांमधून जाणवतो.

३) विविध गीतांमधून सासरचा आदर व माहेरचीओढ दिसून येते.

४) लोकसंस्कृतीच्या विविध छटा लोकगीतांमधून जाणवतात.

५) लोकगीते हा संस्कृतीतील अमूल्य ठेवा आहे.

लोकसंस्कृतीचा जपण्या वारसा ।
लोकगीत संकलनाचा घेऊ वसा ॥

Thank you

धन्यवाद !